

MODIFICĂRI STRUCTURALE PE PIAȚA GLOBALĂ A MATERIIILOR PRIME

Dr. Maria CARTAS¹

Rezumat

Lucrarea de față abordează principalele evoluții înregistrate în ultimul deceniu și jumătate pe piața globală a materiilor prime – componentă majoră a dinamicii economiei mondiale.

Pe parcursul deceniilor trecute, până la izbucnirea crizei financiare și economice mondiale din 2008, cererea crescândă și necesitatea asigurării unei aprovizionări durabile cu materii prime a reprezentat o provocare majoră a economiei mondiale. În această perioadă, s-au evidențiat, pe de o parte, creșterea rapidă a consumului, iar pe de altă parte rolul remarcabil al Chinei, o economie extrem de dinamică, care a devenit de departe cel mai însemnat consumator din lume pentru materii prime importante.

Scăderea abruptă a prețurilor produselor de bază în prima jumătate a anului 2009 a fost urmată de o revenire rapidă a acestora în următorii doi ani. Corecțiile de preț din 2012-2015 semnalează, însă, o inversare de tendință în evoluția prețurilor materiilor prime față de primul deceniu al mileniului. Această instabilitate fără precedent a prețurilor, combinată cu financiarizarea crescândă a piețelor materiilor prime, în special după anul 2000, a readus în actualitate problematica produselor de bază.

Cuvinte cheie: materii prime, cerere, ofertă, piață, China, volatilitatea prețurilor

Clasificare JEL: F01, F02, F59, F63, Q02, Q11, Q31, Q41, O53

¹ Doctor în Științe Economice, Specializarea Relații Economice Internaționale, Cercetător Științific gradul I, Institutul de Economie Mondială, Academia Română.

1. Introducere

Piețele materiilor prime în general și în special piața țițeiului și piețele minereurilor și metalelor au fost puternic afectate de incertitudinile care au marcat evoluția economiei mondiale după anul 2000. Mai mult, piața globală a materiilor prime continuă și în prezent – după șapte ani de la izbucnirea crizei financiare globale din 2008, cea mai severă criză financiară și economică din perioada postbelică – să se caracterizeze prin incertitudine și vulnerabilitate, reflectând slăbirea activității economice în țările avansate și economiile emergente.

Volatilitatea prețurilor a crescut: după decenii de stagnare sau declin, prețurile la majoritatea produselor de bază au crescut rapid după 2003, atingând niveluri record în 2008, urmate de o prăbușire a lor în prima jumătate a anului 2009 și o revenire rapidă în următorii doi ani. Corecțiile de preț din 2012 – 2015 semnaleză o inversare de tendință în evoluția prețurilor materiilor prime față de primul deceniu al mileniului. Această instabilitate fără precedent a prețurilor combinată cu financiarizarea crescândă a piețelor materiilor prime, în special după anul 2000, a readus în actualitate problematica produselor de bază.

2. Evoluții definitorii pe piața materiilor prime în perioada 2002-2015.

- Piața globală a materiilor prime a cunoscut, în ultimul deceniu și jumătate, o **dinamică susținută a consumului** la nivel mondial. Conform unui studiu elaborat de experții Conferinței Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare (UNCTAD, 2013) pentru perioada 2002 – 2012, pentru un număr de 10 produse selectate ca reprezentative, cele mai însemnate creșteri s-au înregistrat la metale – aluminiu (+78%), nichel (+48%), cupru (+36%) - dar și la unele materii prime agroalimentare, respectiv porumb (+40%) și soia boabe (+36%). Comparativ, celelalte cinci produse au înregistrat creșteri mai moderate (carne de porc +18%, orez +15%, țiței +13%, grâu +13% și bumbac +10%).

- Piața globală a materiilor prime a înregistrat, totodată, **modificări structurale importante:**

- Ne referim, în primul rând, la prezența crescândă pe această piață a investitorilor financiari, factor cu un impact semnificativ asupra volatilității prețurilor materiilor prime, putând determina fluctuații majore ale acestora pe termen scurt (de tipul celor din 2007 și prima jumătate a anului 2008). Volumul investițiilor efectuate de instituțiile financiare pe piața globală a materiilor prime a sporit de la 13 miliarde euro în 2003 la 170 - 205 miliarde euro în 2008 (Comisia Europeană, 2011) și a continuat să crească și ulterior.

- Cea de-a doua modificare structurală majoră ține de fundamentele pieței și constă în schimbările produse în distribuția geografică a cererii de materii prime, ca expresie a expansiunii rapide a acesteia în economiile emergente.

Creșterea consumului mondial de materii prime din ultimele două decenii s-a datorat aproape exclusiv țărilor în curs de dezvoltare și țărilor cu economie în tranziție, fiind susținută în principal de evoluțiile din economiile emergente (în special cele din Asia), aflate în plină dezvoltare. În ultimii ani, aceste țări au reprezentat motorul creșterii economice mondiale, fiind angrenate în ample programe de modernizare și dezvoltare și înregistrând progrese evidente pe drumul industrializării și al creșterii gradului de urbanizare. Conform datelor Băncii Centrale Europene, economiile emergente au înregistrat o creștere însemnată, deși de la niveluri scăzute, a PIB pe locuitor (de peste 70% în perioada 2000-2010) și s-au integrat la fel de rapid pe piețele internaționale, ponderea lor cumulată în exportul mondial de bunuri și servicii majorându-se de aproape două ori în aceeași perioadă, la aproximativ 35% (BCE, 2014).

- O contribuție majoră la expansiunea consumului mondial de materii prime o are China, factor cu acțiune pe termen mai lung și care a determinat inversarea rolului principalilor actori pe piețele analizate, în defavoarea țărilor dezvoltate. Economie de mari dimensiuni, China joacă un rol deosebit de puternic în economia mondială și pe piețele globale. În anul 2014, aceasta a devenit cea mai mare economie a lumii din punct de vedere al raportului între produsul intern brut (PIB) și paritatea puterii de cumpărare (PPP), depășind SUA (Stiglitz, 2015). Dată fiind transformarea Chinei în cel mai mare consumator de resurse naturale, vom analiza separat, în cele ce urmează, impactul semnificativ al acestui actor major asupra pieței globale a produselor de bază.

- Consumul global sporit de materii prime s-a confruntat cu incapacitatea ofertei de a face față cererii (în condițiile în care nivelurile istoric joase ale prețurilor din anii '90 au determinat o lungă perioadă de subinvestire în capacitatea de producție) și, consecință firească, cu declinul stocurilor, dezechilibru care a condus **la volatilitatea excesivă a prețurilor** materiilor prime din perioada 2002-2012 și în special din ultimii ani, când acestea au înregistrat variații fără precedent (Tabelul 1).

- Această volatilitate a prețurilor materiilor prime a fost determinată de o multitudine de **factori**, în interacțiunea lor. Ea reflectă, în primul rând, mișcarea elementelor fundamentale ale pieței, respectiv cererea și oferta fizică de marfă, ca și influența participării crescânde a investitorilor financiari pe piețele acestor produse, considerate din ce în ce mai mult ca active financiare. Un rol important pentru evoluția prețurilor produselor de bază (și în special țitei, aur, aluminiu, cupru) îl au fluctuațiile cursului de schimb al dolarului, produsele respective fiind denumite în mod obișnuit în dolari SUA, precum și o serie de alți factori,

care, după sfera de cuprindere, pot fi generali sau specifici (pentru fiecare produs), ca și politicile economice și evoluțiile din domeniul geopolitic.

Comerțul cu materii prime și prețurile internaționale ale acestor produse reprezintă un motor important al dinamicii economiei globale. Volatilitatea ridicată a prețurilor reprezintă o problemă importantă a pieței produselor de bază, ca și concentrarea structurilor de piață, care limitează partea din prețul final ce revine producătorilor. Pe de altă parte, prețurile materiilor prime și cele ale mărfurilor în general sunt strâns legate între ele și afectează politicile din domeniul piețelor financiare, al dezvoltării, al comerțului, al industriei și al relațiilor externe. Aceste aspecte au determinat, în contextul fluctuațiilor prețurilor în perioada analizată, creșterea preocupării - la cele mai înalte niveluri, incluzând ultimele summituri ale G20 - pentru găsirea de soluții în vederea atenuării efectelor negative ale mișcării prețurilor materiilor prime, atât asupra producătorilor, cât și asupra consumatorilor.

3. China - actor major pe piața globală a resurselor naturale²

În ultimele 3 decenii, economia Chinei (ca și a Indiei) a cunoscut o dezvoltare rapidă, înregistrând ritmuri înalte de creștere, sporindu-și considerabil PIB și avansând rapid pe scara ierarhiei mondiale din punct de vedere al puterii economice (devansând Japonia în 2011 și plasându-se pe locul 2, după SUA). China a progresat rapid în domeniul cooperării în plan economic și tehnologic cu alte state. Creșterea economică susținută a creat condiții favorabile pentru intensificarea participării țării la circuitul economic mondial, aceasta impunându-se rapid ca partener de seamă în schimburile internaționale de mărfuri în general³ și în special în comerțul cu produse de bază.

Creșterea economică a Chinei este extrem de dependentă de resurse naturale, reflectând niveluri înalte ale investițiilor, în special în infrastructură și în sectorul construcțiilor, și un ritm rapid de creștere al industriei manufacturiere, care în general are nevoie de mai multe materii prime și energie comparativ cu sectorul de servicii sau agricultura.

² Contribuție a autorului la *Sinteza China în economia mondială: reformă; reechilibrare economică, re poziționare și impact global*, IEM, august 2015, elaborată de: Dr. Maria Cartas, Dr. Sarmiza Pencea, Dr. Iulia Monica Oehler-Șincai, Dr. Andrei Rădulescu, cercetători științifici la Institutul de Economie Mondială, Academia Română.

³ În 2009, devine primul exportator mondial de bunuri, devansând Germania, și al doilea importator mondial, după SUA, iar în 2012 devine cea mai mare putere comercială - export și import - a lumii.

Tabelul 1: Evoluția prețurilor internaționale la produsele de bază, exprimate în dolari, 2007-2014

- modificări procentuale față de anul anterior, dacă nu se menționează altfel -

Produsele	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Total ^a	-3,6	0,8	8,1	19,9	11,6	30,2	13,0	24,0	-16,9	20,4	17,9	-8,4	-6,7	-3,9
Agroalimentare	0,4	0,4	4,1	13,2	6,3	16,3	13,3	39,2	-8,5	7,4	17,8	-1,4	-7,4	-2,0
Grâu	9,0	16,6	-0,7	6,8	-1,4	26,6	34,3	27,5	-31,4	3,3	35,1	-0,1	-1,9	-0,8
Porumb	1,1	10,4	6,5	5,0	-12,0	24,4	38,2	34,0	-24,4	13,2	50,1	2,6	-12,1	-16,0
Zahăr	5,6	-20,3	2,9	1,1	37,9	49,4	-31,7	26,9	41,8	17,3	22,2	-17,1	-17,9	-1,8
Cafea	-29,0	4,7	8,7	19,8	43,8	7,1	12,5	15,4	-6,9	27,3	42,9	-25,7	-23,6	25,5
Cacao	22,7	63,3	-1,3	-11,8	-0,7	3,5	22,6	32,2	11,9	8,5	-4,9	-19,7	2,0	23,7
Soia boabe	-7,5	8,6	24,1	16,1	-10,4	-2,2	43,0	36,1	-16,6	3,1	20,2	9,4	-7,9	-1,7
Alte materii prime agricole	-3,9	-2,4	19,8	13,4	3,2	13,3	12,0	20,5	-17,5	38,3	28,1	-23,0	-7,4	-5,4
Bumbac	-19,0	-3,6	37,2	-3,3	-11,6	5,9	10,2	12,8	-12,2	65,3	47,5	-41,8	1,5	3,2
Mineruri și metale	-10,8	-2,7	12,4	40,7	26,2	60,3	12,8	6,2	-30,3	41,3	14,7	-14,1	-5,1	-6,8
Mineriu de fier	4,5	-1,1	8,5	17,4	77,4	26,8	-48,7	82,4	15,0	-23,4	5,3	-17,6
Aluminiu	-6,8	-6,5	6,0	19,8	10,6	35,4	2,7	-2,5	-35,3	30,5	10,4	-15,8	-8,6	-5,0
Cositor	-17,5	-9,4	20,6	73,8	-13,2	18,9	65,6	27,3	-26,7	50,4	28,0	-19,2	5,7	2,7
Cupru	-13,0	-1,2	14,1	61,0	28,4	82,7	5,9	-2,3	-26,3	47,0	17,1	-9,9	-7,8	-5,6
Nichel	-31,2	14,0	42,2	43,6	6,6	64,5	53,5	-43,3	-30,6	48,9	5,0	-23,4	-14,3	10,2
Plumb	4,9	-4,9	13,8	72,0	10,2	32,0	100,2	-19,0	-17,7	25,0	11,8	-14,2	3,9	-1,9
Zinc	-21,0	-12,1	6,3	26,5	31,9	137,0	-1,0	-42,2	-11,7	30,5	1,5	-11,2	-1,9	7,4
Aur	-2,9	14,4	17,3	12,6	8,7	35,9	15,3	25,1	11,6	26,1	27,8	6,4	-15,4	-8,5
Țitei ^b	-13,3	2,0	15,8	30,7	41,3	20,4	10,7	36,4	-36,3	28,0	31,4	1,0	-0,9	-7,5
Produse manufacturate ^c	-2,1	0,7	9,2	8,3	2,5	3,4	7,5	4,9	-5,6	1,9	10,3	-2,2	1,7	

a - exclusiv țiței

b - media Brent, Dubai și West Texas Intermediate (WTI), egal ponderate

c - valoarea unitară la exporturile de produse manufacturate ale țărilor dezvoltate

Sursa: Tabel alcătuit de autor pe baza datelor Secretariatului UNCTAD, Trade and Development Report, anii 2007 - 2014.

Lansarea extraordinară a economiei Chinei pe calea creșterii economice rapide reprezintă cel mai de seamă fenomen economic al anilor 2000. Un aspect major al expansiunii economice a acestei țări îl reprezintă **cererea ei debordantă de resurse naturale**. Dezvoltarea rapidă a economiei chineze – cu un ritm susținut de creștere economică, de 10% în medie pe an în primul deceniu al mileniului și, deși în scădere, în continuare ridicat în deceniul actual – și angajarea ei, de mai multe decenii, într-un proces ambițios de industrializare, modernizare și urbanizare au antrenat o creștere considerabilă a consumului de resurse al țării, care a depășit sistematic producția internă. China, o țară relativ bogată în resurse naturale (de exemplu, această țară deține circa 40% din producția mondială de zinc rafinat sau circa 45% din producția mondială de plumb rafinat, ponderile în consumurile mondiale respective fiind ușor superioare celor din domeniul producției), a înregistrat, totodată, o majorare substanțială a consumului intern, impunându-se ca **un nou mare consumator de resurse pe plan mondial**, fenomen care are multe asemănări cu dinamica economiei japoneze din anii '50 - '60.

• În perioada 2002-2012, China și-a majorat substanțial consumul de materii prime (UNCTAD, 2013), devenind cel mai mare consumator din lume la o serie de produse:

- **aluminiiu**: China și-a majorat consumul de aluminiiu cu peste 392% în cadrul intervalului menționat (20% în medie pe an), contribuind cu 81% la creșterea consumului mondial de aluminiiu și sporindu-și ponderea în totalul acestuia de la 16,2% la 44,8%;

- **cupru**⁴: + 223%, contribuind cu 113% la creșterea globală a consumului de cupru și majorându-și ponderea în consumul mondial de la 18,2% la 43,3%;

- **nichel**: + 894%, China contribuind cu 132% la creșterea consumului global de nichel și atingând o pondere de 47,7% din total mondial în 2012, comparativ cu 7,1% în 2002;

- **minereu de fier**: o creștere de trei ori a consumului;

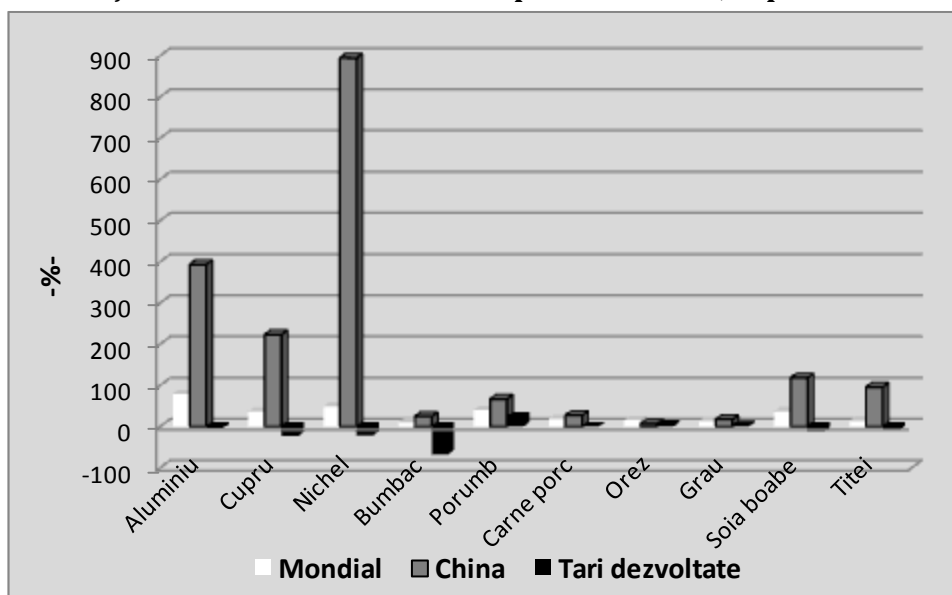
- **oțel**: + 16% în medie pe an;

- și-a majorat necesarul de **crom, cobalt, mangan** și chiar **cositor** (larg utilizat în industria electronică).

Majorările înregistrate la consumul de alte materii prime mai importante sunt, în aceeași perioadă, comparativ mai mici – **soia boabe** 117,7%, **țiței** 95,4%, **porumb** 66,4%, **carne de porcine** 26,6%, **bumbac** 24,4%, **grâu** 16,9% – contribuția Chinei la creșterea consumului mondial al produselor respective fiind cuprinsă între 22,6% la grâu și 74,9% la bumbac (48,2% la țiței). (**Figura 1**).

⁴ Subliniem importanța cuprului, materie primă de referință, care este considerat de către analiști ca un adevărat "barometru" al economiei globale, dat fiind faptul că acest metal este utilizat pe scară largă în numeroase ramuri industriale, de la construcții la industriile producătoare de autovehicule, echipamente industriale, aparatură electrică și electronică (Cartas, M., *Principalele tendințe în evoluția prețurilor pe piața globală a materiilor prime*, în *Conjunctura Economiei Mondiale*, IEM, 2015).

Figura 1 - Creșterea consumului de materii prime al Chinei, în perioada 2002-2012

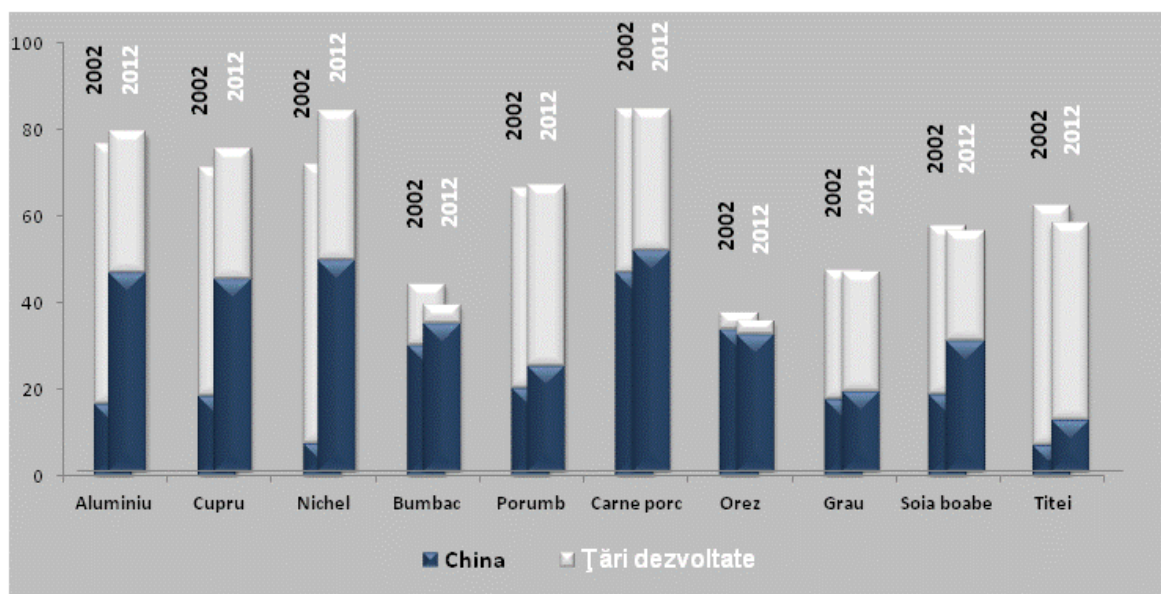
Sursa: realizat pe baza datelor Secretariatului UNCTAD, 2013, p. 54.

- Cu o economie deosebit de dinamică, **China a devenit cel mai mare consumator din lume pentru produse precum aluminiu, cupru, nichel, carne de porc și soia boabe**. Ponderea Chinei în consumul mondial s-a majorat, în intervalul 2002-2012, la toate aceste produse, ajungând la 50% la carne, porcine, 33,6% la bumbac, 29,5% la soia boabe, 23,9% la porumb, 18,0% la grâu și 11,7% la țiței. Expansiunea cererii de materii prime în China a determinat modificarea ierarhiei mondiale a principalilor consumatori în defavoarea țărilor dezvoltate (**Figura 2**), având un impact major asupra pieței globale a materiilor prime și asupra participanților la piață, precum și în evoluția prețurilor pe aceste piețe.

China, economie de mari dimensiuni, angrenată într-un proces amplu și rapid de dezvoltare economico-socială, **a achiziționat de pe piețele externe cantități imense de materii prime diverse**, de la țiței la cupru, minereu de fier sau grâu. Încă de la sfârșitul anilor '90 și mai ales la începutul mileniului, China a devenit, treptat, importatoare netă de petrol (deși se numără între principalii producători mondiali), cărbune, crom, cobalt, aluminiu, cupru, minereu de fier, mangan, nichel, cositor (larg utilizat în industria electronică).

- Un aspect care produce îngrijorare pe piețele analizate îl reprezintă **politica promovată de China în domeniul stocurilor de produse de bază**, care urmărește asigurarea continuității aprovizionării cu resurse. Analiza ultimilor ani evidențiază faptul că o mare parte din creșterea însemnată înregistrată de cererea de produse de bază a Chinei **s-a produs, adesea, în perioade de declin al prețurilor, având ca scop majorarea stocurilor** (al căror nivel real nu este cunoscut, întrucât China nu publică informații complete cu privire la nivelul real al acestor stocuri).

Figura 2 - Evoluția ponderii procentuale a Chinei în consumul mondial, 2002-2012

Sursa: realizat pe baza datelor Secretariatului UNCTAD, 2013, p. 54.

- În contextul rolului sporit al Chinei pe piața globală a materiilor prime în general și a metalelor în special, considerăm necesar să amintim faptul că Bursa de Metale de la Londra (London Metal Exchange - LME), la 137 de ani de existență, a acceptat - după un proces de licitare care a durat 9 luni, cu oferte din partea InterContinental Exchange, CME Group și NYSE Nasdaq - să fie preluată de Hong Kong Exchanges and Clearing (HKEx), valoarea tranzacției fiind de 1,4 miliarde lire sterline. HKEx va păstra brandul pieței, de LME, și va continua să funcționeze și să fie reglementată la Londra. Ea va menține sistemul, unic, de strigare liberă, cunoscut ca „ringul bursei”, LME fiind ultima bursă din Europa care utilizează acest sistem. Tranzacția reunește **LME**, care reprezintă 80% din opțiunile și contractele la termen pentru metale de bază la nivel mondial, și **China**, care deține o pondere de 42% din consumul mondial de metale.

- Devenind un actor major pe piața mondială a produselor analizate, **China a contribuit substanțial la explozia prețurilor pe piața globală a materiilor prime și la intrarea acestora într-un superciclu încă din a doua parte a anilor '90⁵** (așa cum ilustrează Tabelul 1).

⁵ Evoluția prețurilor pe piața globală a materiilor prime evidențiază faptul că, pe termen foarte lung, prețurile produselor de bază s-au înscris pe un trend crescător accentuat. Conform unui studiu realizat de economistul David Jacks, de la Universitatea Simon Fraser (California), care a alcătuit o serie statistică de prețuri ajustate cu inflația pentru 30 de produse de bază pe o perioadă de peste 160 de ani, prețurile s-au majorat cu 192% în perioada 1950-2012 și cu 252% după 1900, părăsind o tendință cunoscută ca un „superciclu”, bazat pe o creștere explozivă a cererii (The Economist, 12 iunie 2013). Economistul David Jacks subliniază faptul că o serie statistică de prețuri poate cunoaște, la anumite intervale de timp, o schimbare de trend, părăsind o tendință cunoscută ca un „superciclu”. El constată că superciclurile tind să se concentreze în jurul perioadelor de bază ale proceselor de industrializare și de urbanizare în masă, când cererea de materii prime și alte produse de bază explodează, pe fondul unei oferte care răspunde mai lent. Multe dintre produsele de bază au intrat într-un superciclu în a doua parte a anilor '90, odată cu lansarea extraordinară a economiei Chinei pe calea creșterii economice rapide. Astfel, în perioada 2003 -

- Este de așteptat ca **necesarul de resurse al acestei țări să crească**, China având obiective importante în materie de urbanizare (se prognozează că populația urbană va crește de la 46,5% în totalul populației în prezent la 65% în 2050) și modernizarea infrastructurii (dezvoltarea rețelei de căi ferate, care se prevede să atingă 16.000 km și să permită racordarea a 70% din orașele cele mai importante, reprezintă, de exemplu, un obiectiv care a atras interesul marilor producători de cupru și al burselor de metale în general).

- Pentru a asigura aprovizionarea pe baze continue a țării cu resurse minerale, agricole și alte materii prime, **China a devenit rapid și un important investitor pe piețele externe**, companiile de stat chineze lansându-se într-o cursă a investițiilor în America Latină și Africa.

Având în vedere perspectivele de dezvoltare în continuare optimiste, în pofida încetirii ritmului de creștere economică, pentru acoperirea necesarului crescând de resurse, autoritățile chineze pun un accent sporit pe investiții în străinătate, prin intermediul marilor companii de stat, în frunte cu China National Petroleum (CNPC), care deține în prezent active în aproape 30 de țări ale lumii și a devenit principalul investitor chinez peste hotare, Aluminium Corporation of China (Chalco), China Minmetals Corp. sau Jinchuan Group, care au reușit deja să se impună ca actori majori pe piața mondială (Dragomirescu, 2010). După unele estimări, în anul 2009, întreprinderile chineze se aflau la baza a o treime din fuziunile și achizițiile de societăți miniere înregistrate pe plan mondial, concentrându-se cu precădere în Australia, America de Nord și Africa. În august 2010, grupul Chalco a decis să investească 1,35 miliarde de dolari într-o societate mixtă creată cu gigantul minier anglo-australian Rio Tinto (al cărui principal acționar a devenit de altfel în ultimii ani), pentru punerea în valoare a unui important zăcămint de minereu de fier din Guineea (proiectul Simandou).

În cadrul preocupării autorităților de la Beijing pentru asigurarea accesului sporit la resurse din import, în 2014, Președintele Chinei, Xi Jinping, a efectuat un turneu diplomatic în 4 țări din America Latină, menit să sporească influența țării sale în regiune (**Caseta 1**). Unul dintre obiectivele majore ale acestor vizite îl constituie și asigurarea unor disponibilități sporite de resurse naturale din America Latină, necesare pentru susținerea pe termen lung a expansiunii economice a Chinei.

Începutul lui 2008, prețurile țițeiului, metalelor, cerealelor și ale altor produse de bază au crescut considerabil, înregistrând cel mai important boom - ca durată și ca gamă a produselor afectate - din ultima sută de ani, pe fondul unei creșteri globale susținute și al unei evoluții favorabile a cererii. Prețul țițeiului a crescut spectaculos, atingând nivelul record de 140 dolari/baril în anul 2008.

Caseta 1: Principalele rezultate ale turneului diplomatic al președintelui Chinei în America Latină în iulie 2014

În data de 15 iulie 2014, prima zi a celui de-al 6-lea summit BRICS, care a avut loc în **Brazilia**, liderul chinez, împreună cu celelalte puteri emergente – Brazilia, Rusia, India și Africa de Sud – au semnat acordul privind crearea Băncii de Dezvoltare a BRICS, cu un capital de 100 miliarde de dolari, și a unui fond comun de monedă de rezervă, de încă 100 miliarde de dolari, ambele menite să contracareze influența instituțiilor de credit occidentale și a dolarului. Potrivit Euronews (13 iulie 2015), Banca de Dezvoltare a BRICS, cunoscută și sub numele de Banca BRICS, va fi dotată inițial cu un capital de 50 miliarde dolari și va deveni operațională în 2016, având ca scop finanțarea unor proiecte majore de infrastructură și fiind concepută ca o alternativă la Banca Mondială și FMI.

Cu ocazia vizitei în **Argentina**, Președintele Xi Jinping a convenit un acord de swap valutar în valoare de 11 miliarde de dolari și a extins acordul de investiții în economia Argentinei, țară izolată de piețele internaționale de capital după intrarea sa în incapacitate de plată în iulie 2014 (pentru a doua oară în 13 ani).

La 21 iulie 2014, Președintele Chinei, Xi Jinping, s-a întâlnit la Caracas cu Președintele **Venezuelei**, Nicolas Maduro, în cadrul unei ceremonii de semnare a unor acorduri de cooperare bilaterală (38 de acorduri economice privind dezvoltarea agriculturii și a industriei petroliere a Venezuelei, precum și cooperarea în domeniul social și cultural).

Acordurile prevăd deschiderea de către China a unei linii de credit de 4 miliarde de dolari în schimbul țițeiului și produselor petroliere din Venezuela, precum și alocarea a 691 milioane de dolari de către partea chineză pentru explorarea rezervelor de aur și cupru venezuelene. China este în prezent cea de-a doua piață ca mărime, după SUA, pentru exporturile de țiței din Venezuela. Unul dintre acorduri privește realizarea celui de-al treilea satelit deținut în comun de cele două țări.

Turneul înaltului demnitar chinez în America Latină s-a încheiat cu vizita în **Cuba**, care are puternice relații politice cu China de câteva decenii și care a beneficiat de-a lungul timpului de credite comerciale generoase, vizita fiind menită să dezvolte legăturile economice și politice bilaterale.

Sursa: Cartas, Sălăgean, 2014

În data de 15 iulie 2014, prima zi a celui de-al 6-lea summit BRICS, care a avut loc în **Brazilia**, liderul chinez, împreună cu celelalte puteri emergente – Brazilia, Rusia, India și Africa de Sud – au semnat acordul privind crearea Băncii de Dezvoltare a BRICS, cu un capital de 100 miliarde de dolari, și a unui fond comun de monedă de rezervă, de încă 100 miliarde de dolari, ambele menite să contracareze influența instituțiilor de credit occidentale și a dolarului. Potrivit Euronews (13 iulie 2015), Banca de Dezvoltare a BRICS, cunoscută și sub numele de Banca BRICS, va fi dotată inițial cu un capital de 50 miliarde dolari și va deveni operațională în 2016, având ca scop finanțarea unor proiecte majore de infrastructură și fiind concepută ca o alternativă la Banca Mondială și FMI.

Cu ocazia vizitei în **Argentina**, Președintele Xi Jinping a convenit un acord de swap valutar în valoare de 11 miliarde de dolari și a extins acordul de investiții în economia Argentinei, țară izolată de piețele internaționale de capital după intrarea sa în incapacitate de plată în iulie 2014 (pentru a doua oară în 13 ani).

La 21 iulie 2014, Președintele Chinei, Xi Jinping, s-a întâlnit la Caracas cu Președintele **Venezuelei**, Nicolas Maduro, în cadrul unei ceremonii de semnare a unor acorduri de cooperare bilaterală (38 de acorduri economice privind dezvoltarea agriculturii și a industriei petroliere a Venezuelei, precum și cooperarea în domeniul social și cultural).

Acordurile prevăd deschiderea de către China a unei linii de credit de 4 miliarde de dolari în schimbul țițeiului și produselor petroliere din Venezuela, precum și alocarea a 691 milioane de dolari de către partea chineză pentru explorarea rezervelor de aur și cupru venezuelene. China este în prezent cea de-a doua piață ca mărime, după SUA, pentru exporturile de țiței din Venezuela. Unul dintre acorduri privește realizarea celui de-al treilea satelit deținut în comun de cele două țări.

Turneul înaltului demnitar chinez în America Latină s-a încheiat cu vizita în **Cuba**, care are relații politice cu China de câteva decenii și care a beneficiat de-a lungul timpului de credite comerciale generoase, vizita fiind menită să dezvolte legăturile economice și politice bilaterale.

Schimburile comerciale ale Chinei cu America Latină au crescut rapid în ultimii ani, atingând 261,6 miliarde dolari în 2013. În 2014, investițiile băncilor din China în economia Americii Centrale și de Sud s-au majorat cu 71%, iar guvernul Chinei intenționează să dubleze volumul schimburilor comerciale cu această regiune în următorul deceniu. (CNN, 2015). America Latină a intrat practic în sfera de influență a Chinei, care a dovedit o strategie iscusită a afacerilor în zonă, aproape fără știrea liderilor americani. China este cel de-al treilea partener comercial al Argentinei (după Brazilia și UE-28) și al Cubei (după Venezuela și UE-28), iar din 2009, reprezintă al doilea partener comercial al Braziliei (după UE-28). De asemenea, China manifestă un interes sporit pentru Mexic, ca bază pentru desfășurarea de operațiuni regionale. Spre comparație, în 1990 China ocupa locul 17 pe lista destinațiilor de export din America Latină.

Acest rol al Chinei este potențat și de puterea financiară a țării: China dispune de resurse financiare considerabile. Potrivit Bloomberg, rezervele valutare ale Chinei au crescut de 7,2 ori în perioada 2004-2012, fiind estimate la 3.300 miliarde de dolari la finele anului 2012, cifră care „depășește de 2 ori suma necesară pentru a cumpăra aurul deținut de toate băncile centrale din lume” (Oncu, 2013). În primul trimestru al anului 2014 rezervele valutare ale Chinei atingeau nivelul record de 4.000 miliarde dolari (Reuters, 2014). Circa două treimi din rezervele valutare ale Chinei sunt în dolari, iar un sfert în euro. Un comentariu interesant, în legătură cu acest subiect, evidențiază faptul că, în prezent, China încurajează companiile și populația să păstreze sume mari în valută, strategie cunoscută ca „ascunderea valutei la populație”, astfel că rezervele statului ar putea „să scadă gradual”.⁶

⁶ Afirmatia îi aparține lui Yao Wei, economist din Hong Kong al grupului francez Société Generale; Bloomberg – a se consulta: Maria Cartas, *Caracterizare generală a evoluției prețurilor pe piețele internaționale ale principalelor materii prime în anul 2012. Perspective pentru 2013*, Conjunctura Economiei Mondiale, IEM, 2013, pp. 151-158.

Disponând de resurse financiare însemnate, în ultimii ani, China și-a extins practica acordării de credite pe termen lung și mai ales investițiile de capital în țări bogate în resurse strategice de materii prime și energie (așa cum ilustrează vizitele în cele patru state din America Latină, prezentate mai sus), urmărind consolidarea și diversificarea surselor de aprovizionare și asigurarea continuității aprovizionării cu materii prime a economiei proprii. În același scop, oferta chineză include în numeroase cazuri angajarea în proiecte de construcții de căi ferate, șosele, spitale sau locuințe în țările respective.

Se impune să menționăm, pe de altă parte, noua tendință sesizată la Forumul Economic Mondial de la Davos (ianuarie 2015), și anume, în cadrul politicii active de investiții în străinătate, **multe companii chineze își diversifică operațiunile dincolo de țitei, minereuri și alte materii prime, punând bazele unor activități ale industriei prelucrătoare, care utilizează forța de muncă locală și comercializează produsele rezultate direct, pe noile piețe**, tendință cunoscută în China ca „Going Out”, „Going Global” și care reflectă transformarea-maturizarea graduală a economiei acestei țări, ca și faptul că mărcile, brandurile, mărfurilor produse de firmele chineze devin tot mai atractive (Goodman, 2015) pe piețele externe. Investițiile în exterior ale Chinei au crescut la 120 miliarde dolari în 2014, de la 108 miliarde dolari în 2013, depășind pentru prima dată volumul de investiții străine directe atrase în această țară.

Acest trend evident **de schimbare a politicii de investiții externe a Chinei în plan structural, dinspre extracția minereurilor spre infrastructură și industria prelucrătoare, concomitent cu penetrarea crescândă a brandurilor producătorilor chinezi** este ilustrat pe majoritatea piețelor externe, dar mai ales în Africa, unde valul de investiții a urmărit, de peste un deceniu, aprovizionarea cu țitei, pentru ca în prezent să se orienteze tot mai mult către unități industriale locale (fabricația de autoturisme și de aparatură electrocasnică).

4. Noi provocări pe piața globală a materiilor prime

Evoluțiile recente evidențiază următoarele patru provocări majore pentru producția și comerțul global cu materii prime, generate de o serie de factori cu influență pe termen lung :

- Progresele obținute în tehnologia **uleiurilor și gazelor de șist** în SUA ar putea determina o revoluție în balanța globală a energiei, care ar putea să se încline din nou în favoarea Americii de Nord până în 2020, contribuind la schimbarea mixului global al resurselor de energie primară, la scăderea prețului țiteiului, la reorientarea schimburilor internaționale în domeniu (UNCTAD Secretariat, 2013).

- **Schimbările climatice** - încălzirea globală, șocurile climatice, creșterea nivelului oceanului - au un impact notabil asupra pieței analizate. Condițiile extreme de temperatură și precipitații influențează activitățile miniere și producția agricolă, determinând modificări adverse ale raportului dintre cerere și ofertă, cu consecințe negative asupra evoluției prețurilor, afectând atât producătorii cât și consumatorii.

- Evoluțiile de pe piața **energiei regenerabile** (energia eoliană, energia solară, biocombustibilii), subsectorul cel mai dinamic din cadrul mixului energetic global, indică perspective favorabile pentru expansiunea ofertei și a cererii în domeniu, susținute de prețurile înalte ale țițeiului, de cerințele de protecție a mediului, de creșterea preocupărilor pentru asigurarea securității și a independenței energetice.

- Atenția considerabilă acordată în ultimii ani **metalelor și pământurilor rare**, resurse strategice vitale pentru unele dintre cele mai dinamice piețe de mărfuri ale lumii, cum sunt produsele de tehnologie înaltă, rafinarea petrolului, aplicațiile militare și de luptă, reprezintă o altă provocare majoră pentru evoluția pieței globale a materiilor prime pe termen mediu și lung.

5. Concluzii

Având în vedere evoluțiile recente de pe piața globală a materiilor prime, cele patru evoluții-cheie menționate mai sus, identificate ca provocări majore în economia mondială a materiilor prime, se așteaptă să modifice peisajul pieței globale a produselor de bază și reclamă politici adecvate pentru dezvoltarea sustenabilă a tuturor țărilor.

În ceea ce privește principalii actori ai pieței în noul context, alături de SUA, principala deținătoare de resurse de energie neconvențională, un rol semnificativ pe piața globală a materiilor prime va reveni în continuare Chinei, cel mai mare producător de metale și pământuri rare la nivel mondial, cu o pondere de peste 97% din total.

Devenită cel mai mare consumator de materii prime în plan global, **China s-a impus ca un actor major pe piețele internaționale, influențând considerabil cererea și, implicit, evoluția prețurilor pe majoritatea piețelor acestor produse, respectiv evoluția cotațiilor la principalele burse de mărfuri din lume.**

Considerăm că R. P. Chineză va continua să joace un rol semnificativ pe piețele globale, ca efect al dezvoltării și modernizării infrastructurii, în pas cu creșterea gradului de urbanizare, în pofida încetinirii ritmului de creștere a PIB-ului său (dar menținerii la un nivel de 6-7% până la sfârșitul acestui deceniu).

Totodată, în condițiile atenției considerabile acordată în ultimii ani **metalelor și pământurilor rare**, resurse strategice vitale pentru unele dintre cele mai dinamice piețe de mărfuri ale lumii, cum sunt produsele de înaltă tehnologie, rafinarea petrolului sau tehnologia militară avansată, China – cel mai mare producător de metale și pământuri rare pe plan mondial, cu o pondere actuală de peste 97% din total – va deține un loc aparte pe piața globală a materiilor prime (alături de SUA, principala deținătoare de resurse de energie neconvențională).

Bibliografie

- BCE (2014). *Economiile emergente, Importanța tot mai mare a economiilor emergente*, <https://www.ecb.europa.eu/ecb/tasks/international/emerging/html/index.ro.html>.
- Cartas, M. (2015). *Impactul Chinei asupra pieței globale a resurselor naturale*, contribuție la sinteza IEM, august 2015, *China în economia mondială: reformă; reechilibrare economică; re poziționare și impact global*.
- Cartas, M. (2015). *Principalele tendințe în evoluția prețurilor pe piața globală a materiilor prime*, Conjunctura Economiei Mondiale, IEM, 2015, pp 195-206.
- Cartas, M., Sălăgean, D. (2014). *China a semnat 38 de acorduri comerciale cu Venezuela*, IEM, Piața Internațională, nr. 30/ 28 iulie 2014.
- Cartas, M. (2013). *Caracterizare generală a evoluției prețurilor pe piețele internaționale ale principalelor materii prime în anul 2012. Perspective pentru 2013*, Conjunctura Economiei Mondiale, IEM, 2013, pp. 151-158.
- Comisia Europeană (2011). Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliul, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor (2011). *Abordarea provocărilor de pe piețele de mărfuri și privind materii prime*, Bruxelles, 2.2.2011, COM(2011) 25 final.
- Consiliul de Stat al R. Chineze (2015). *China becomes world's largest FDI recipient amid mixed global outlook*, 25.06.2015, disponibil la: http://english.gov.cn/news/top_news/2015/06/25/content_281475134110982.htm.
- CNN (2015). *China's big chess move against the US: Latin America*, 4.03.
- Dragomirescu, D. (2010). *China, tot mai importantă pe piața mondială, 20 septembrie*, disponibil la: http://www.romania-actualitati.ro/china_tot_mai_importanta_pe_piata_mondiala-19248.
- Goodman, P. S. (2015). *China's Global Investments Shift From Raw Materials To Manufacturing*, International Business Time, January 21.
- International Monetary Fund (april, 2014). *World Economic Outlook - Recovery Strengthens, Remains Uneven*, Washington D.C.
- Oncu, M. (2013). *China poate cumpăra tot aurul din lume*, disponibil la: <http://www.mediafax.ro/economic/china-poate-cumpara-tot-aurul-bancilor-centrale-din-lume-tara-are-rezerve-valutare-de-doua-ori-mai-mari-decat-suma-necesara-10630554>.
- Stiglitz, J.E. (2015). *The Chinese Century, Vanity Fair*, disponibil la: www.vanityfair.com/news/2015/01/china-worlds-largest-economy
- UNCTAD (2015). *World Investment Report 2015*, June 24.
- UNCTAD (2013). Trade and Development Board, TD Commission, *Recent Developments and New Challenges in Commodity Markets, and Policy Options for Commodity-Based Inclusive Growth and Sustainable Development*, TD/B/C.I./MEM.2/22, 4 feb.2013.
- UNCTAD Secretariat (2007-2014), Trade and Development Report, *Report by the Secretariat of the UNCTAD*, United Nations, New York and Geneva, colecția 2007 - 2014.